

MASARYKOVA UNIVERZITA
EKONOMICKO-SPRÁVNÍ FAKULTA

Účetnictví finančních institucí

Cenné papíry a deriváty

BANKOVNÍ ÚČETNICTVÍ

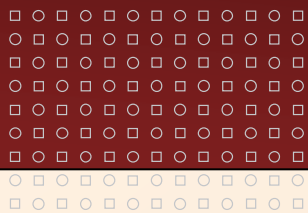
ÚČTOVÁ TŘÍDA 3

- Od klasických služeb, které představují přijímání vkladů a poskytování úvěrů, banky postupně přecházejí k službám a operacím na finančním trhu, t.j. k operacím s cennými papíry a deriváty
- Tyto operace provádějí nejen pro sebe, ale i pro své klienty

BANKOVNÍ ÚČETNICTVÍ

ÚČTOVÁ TŘÍDA 3

- Účtová skupina 31 - Pevné termínové operace
- Účtová skupina 36 - Cenné papíry k prodeji a ostatní podíly
- Účtová skupina 37 - Pohledávky a závazky z obchodování s cennými papíry a z emise vlastních cenných papírů, závazky z příspěvků penzijního připojištění
- Účtová skupina 38 - Cenné papíry k obchodování
- Účtová skupina 39 - Opce

CENNÉ PAPIRY

CENNÉ PAPIÍRY

- Podle zákona o cenných papírech jsou cennými papíry zejména akcie, zájmové listy, poukázky na akcie, podílové listy, dluhopisy, investiční kupóny, kupóny, opční listy, směnky, šeky, náložné listy, skladištní listy a zemědělské skladní listy
- V účetnictví banky se můžeme s CP setkat ve formě:
 - Nakoupených CP (aktiva banky)
 - Emitovaných CP (pasiva banky)
 - CP přijatých jako kolaterál (podrozvaha)
 - CP klientů (podrozvaha)

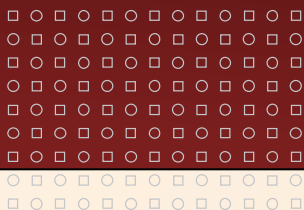
CENNÉ PAPIRY

- Z hlediska druhu dělíme CP na dluhové CP, akcie a podílové listy

- Mezi dluhové CP patří:
 - Bez kuponové dluhopisy
 - Kuponové dluhopisy
 - Směnky
 - Cenné papíry zajištěné aktivy

CENNÉ PAPIRY

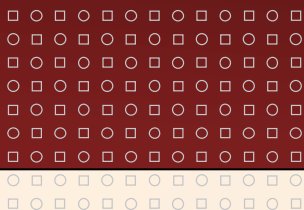
- Cenné papíry, o kterých je účtováno v aktivech:
 - Cenné papíry k prodeji (účtová skupina 36)
 - Cenné papíry k obchodování (účtová skupina 38)
 - Cenné papíry držené do splatnosti (účtová skupina 41)
 - Dluhové cenné papíry pořízené v primárních emisích neurčené k obchodování (účtová skupina 41)
 - Účasti (účtová skupina 41)

CENNÉ PAPIRY

- Cenné papíry, o kterých je účtováno v pasivech:
 - Závazky z cenných papírů (účtová skupina 17)
 - Emitované cenné papíry (účtová skupina 26, 52, 53, 56)

CENNÉ PAPIRY

- Cenné papíry zachycené v podrozvaze:
 - Poskytnuté a přijaté zástavy, přijaté kolaterály (účtová skupina 97)
 - Cenné papíry klientů převzaté do úschovy, správy, uložení a obhospodařované hodnoty (účtová skupina 98)
 - Cenné papíry účetní jednotky (banky) předané do úschovy, správy, uložení a obhospodařované hodnoty (účtová skupina 98)

CENNÉ PAPIRY

Aktiva	Rozvaha	Pasiva
36 - Cenné papíry k prodeji		17 - Závazky z cenných papírů
38 - Cenné papíry k obchodování		26 - Emitované krátkodobé CP
37 - Zúčtování s trhem CP		37 - Zúčtování s trhem CP
37 - Upsané CP určené k umístění na veřejnosti		37 - Zúčtování s příkazci
37 - Zúčtování s příkazci		37 - Závazky z CP klientů svěřených do dispozice banky
41 - CP držené do splatnosti		37 - Závazky z emitovaných dluhopisů
41 - Dluhové CP pořízené v primárních emisích neurčené k obchodování		52 - Emitované dlouhodobé CP
41 - Účasti		53 - Podřízené emitované dluhopisy
		56 - Základní kapitál

CENNÉ PAPÍRY

Výkaz zisku a ztráty	
61 - Náklady na úroky z CP	71 - Výnosy z úroků z cenných papírů
61 - Náklady na poplatky a provize	71 - Výnosy z akcií a podílů
61 - Náklady na operace s cennými papíry	71 - Výnosy z poplatků a provizí
	71 - Výnosy z operací s cennými papíry

CENNÉ PAPIÍRY

Podrozvaha	
97 - Poskytnuté zástavy - cenné papíry	97 - Přijaté zástavy - cenné papíry
98 - Cenné papíry předané do úschovy, správy, uložení	97 - Přijaté kolaterály - cenné papíry
98 - Hodnoty předané k obhospodařování	98 - Cenné papíry převzaté do úschovy, správy a k uložení
	98 - Hodnoty převzaté k obhospodařování

CENNÉ PAPIŘY

- Cenné papíry zajištěné aktivy se rozumí cenný papír vzniklý v procesu sekuritizace, tzn. při transformaci různých aktiv, např. úvěrů na cenné papíry
- Toto ustanovení se nevztahuje na hypoteční zástavní listy
- Cenné papíry zajištěné aktivy se zařazují do cenných papírů k obchodování, k prodeji nebo do cenných papírů držných do splatnosti, nezahrnují se mezi dluhové cenné papíry pořízené v primárních emisích neurčené k obchodování

CENNÉ PAPIRY

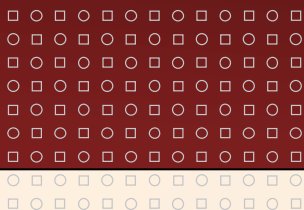
- Jestliže banka cenné papíry, o nichž účtuje v aktivech, předá k obhospodařování, do úschovy, správy nebo k uložení jinému subjektu, účtuje o nich navíc v účetní hodnotě na podrozvahových účtech (účtová skupina 98 - Hodnoty předané do úschovy, Hodnoty předané ...)

CENNÉ PAPIRY - OCEŇOVÁNÍ

- Při prvotním účtování jsou oceněny pořizovací cenou
- Její součástí jsou přímé transakční náklady spojené s cennými papíry (např. poplatky a provize makléřům, poradcům, burzám)
- Transakční náklady nezahrnují prémie nebo diskonty, náklady na financování, interní správní náklady ani náklady na držbu
- U CP přijatých nebo dodaných v rámci termínové operace je součástí ocenění CP reálná hodnota pevné termínové operace nebo vnitřní hodnota opce

CENNÉ PAPIRY - OCEŇOVÁNÍ

- K rozvahovému dni nebo k jinému okamžiku ocenění se reálnou hodnotou oceňují CP s výjimkou:
 - Cenných papírů držených do splatnosti
 - Dluhopisů pořízených v primárních emisích neurčených k obchodování
 - Cenných papírů představujících účast s rozhodujícím nebo podstatným vlivem
 - Cenných papírů emitovaných účetní jednotkou

CENNÉ PAPÍRY - OCEŇOVÁNÍ

■ Reálná hodnota

- Primárně se stanoví jako tržní hodnota, která je vyhlášena ke dni stanovení reálné hodnoty, je-li prokazatelné, že za tržní cenu je možné CP prodat
- Pokud není možné stanovit reálnou hodnotu jako tržní cenu, potom se reálná hodnota stanoví jako upravená hodnota cenného papíru

CENNÉ PAPÍRY - OCEŇOVÁNÍ

- **Tržní cenou se rozumí cena:**
 - Zveřejněná organizátorem trhu
 - Cena cenného papíru vyhlášená tvůrcem trhu

- Za důkaz toho, že CP je možné prodat za tržní cenu, se považuje zejména prokázání, že se s cenným papírem obchodovalo za poslední měsíc nebo od data emise, pokud je tato doba kratší, minimálně v polovině obchodních dnů a průměrný denní obrat těchto cenných papírů v daném období činil alespoň 1/100 objemu emise

CENNÉ PAPIRY - OCEŇOVÁNÍ

- Upravená hodnota CP se určí jako:
 - Míra účasti na vlastním kapitálu společnosti, pokud se jedná o akcii
 - Míra účasti na vlastním kapitálu podílového fondu, pokud se jedná o podílový fond
 - Současná hodnota CP, jedná-li se o dluhopisy a směnky

- Při stanovení současné hodnoty se bere v úvahu rizikovitost emitenta

CENNÉ PAPIRY - OCEŇOVÁNÍ

- Naběhlou hodnotou se oceňují CP držené do splatnosti, dluhové CP pořízené v primárních emisích neurčené k obchodování a emitované cenné papíry
- Naběhlou hodnotou se rozumí pořizovací cena upravená o naběhlé úroky (naběhlá částka dluhového nástroje, která nebyla splacena), příp. dále snížená o opravné položky

CENNÉ PAPIRY - PŘESUNY

- Přesuny mezi jednotlivými skupinami cenných papírů nelze provádět libovolně
- Možnosti přesunu a podmínky upravuje ČÚS č. 108
- Důvodem pro omezení přesunů je použití různých metod oceňování a z toho plynoucí možnost zisků z přesunů CP mezi skupinami
- Nemožno přesouvat ze skupiny CP k obchodování a CP pořízené v primárních emisích neurčené k obchodování do jiných skupin

CENNÉ PAPIRY - METODY

- O nákupu cenného papíru s obvyklým termínem dodání (spotová operace) je možné účtovat metodou dne obchodu (trade date) nebo metodou dne vypořádání (settlement date)
- Vybranou metodu musí banka důsledně uplatňovat na všechny nákupy a prodeje finančních aktiv patřících do stejné kategorie
- Datum sjednání obchodu - datum, kdy se účetní jednotka zaváže odkoupit aktivum
- Datum vypořádání obchodu - datum, kdy je cenný papír dodán

CENNÉ PAPIRY - METODY

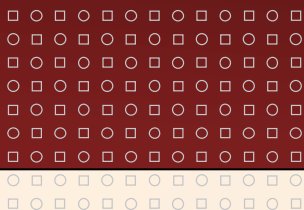
■ Metoda data sjednání obchodu

- O CP je účtováno na příslušných rozvahových účtech již v den sjednání obchodu, a to bez ohledu na den vypořádání obchodu
- Koupě finančního aktiva se zaúčtuje jako aktivum již v den obchodu a současně se zaúčtuje závazek uhradit finanční aktivum
- Úroky u koupě finančního aktiva začínají nabíhat ode dne vypořádání a při prodeji do dne vypořádání

CENNÉ PAPIRY - METODY

■ Metoda data vypořádání

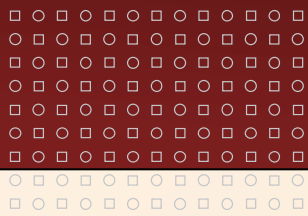
- Nákupy a prodeje CP s obvyklým termínem dodání od okamžiku sjednání obchodu do okamžiku vypořádání zaúčtovány na podrozvahových účtech
- V okamžiku vypořádání obchodu se zruší podrozvahový zápis a nakoupené finanční aktivum se zachytí v rozvaze
- Při koupi finančního aktiva se změna reálné hodnoty mezi dnem obchodu a dnem vypořádání zachycuje na účtech ve výkazu zisku a ztráty 61 - Náklady z operací s cennými papíry a 71 - Výnosy z operací s cennými papíry

CENNÉ PAPIRY - METODY

- **Vypořádání nákupu nebo prodeje cenných papírů banka účtuje prostřednictvím účtu Zúčtování s trhem cenných papírů v účtové skupině 37**

DERIVÁTY

DERIVÁTY

- Derivátem se pro účely účetnictví rozumí finanční nástroj, který současně splňuje následující podmínky (ČÚS 110):
 - Jeho reálná hodnota se mění v závislosti na změně úrokové míry, ceny cenného papíru, ceny komodity, měnového kurzu, cenového indexu, na úvěrovém ohodnocení (ratingu) nebo úvěrovém indexu, resp. v závislosti na podobné proměnné
 - Nevyžaduje počáteční čistou investici nebo vyžaduje malou počáteční čistou investici, která je nižší než by se vyžadovalo u jiných druhů nástrojů, které podobně reagují na změny v úvěrových a tržních faktorech
 - Je smluven a vyrovnán k budoucímu datu, přičemž doba sjednání obchodu do jeho vypořádání je u něho delší než u spotové operace

DERIVÁTY

- Deriváty zahrnují pevné termínové operace (úč. skupina 31) a opce (úč. skupina 39)
- Pevnými termínovými operacemi se rozumí forwardy, futures, swapy
- Opcemi se rozumí finanční nástroje, ze kterých kupujícímu opce plyne užitek z příznivého vývoje cen podkladových nástrojů, ale které ho při nepříznivém vývoji cen podkladových nástrojů negativně neovlivní

DERIVÁTY

- Z hlediska záměru sjednání se deriváty člení na deriváty:
 - K obchodování
 - Deriváty zajišťovací

- Z hlediska podkladových nástrojů se deriváty člení na:
 - Úrokové
 - Měnové
 - Akciové
 - Komoditní
 - Úvěrové

DERIVÁTY

- O derivátech se účtuje na podrozvahových i rozvahových účtech od okamžiku jejich sjednání do okamžiku posledního vypořádání, ukončení, uplatnění, prodeje nebo zpětného nákupu
- O derivátech sjednaných mezi různými útvary účetní jednotky se neúčtuje

DERIVÁTY

- Od okamžiku sjednání derivátu se pohledávky a závazky z úrokových, měnových, akciových, komoditních a úvěrových derivátů účtují na podrozvahových účtech (účtová skupina 95 v případě pevných termínových operací, účtová skupina 96 v případě opcí) v hodnotě podkladových nástrojů
- Tyto pohledávky a závazky se dále přeceňují z titulu změn úrokových měr, spotových měnových kurzů, změn cen akcií a změn cen komodit
- Podrozvahové pohledávky a závazky musí přeceňovat účetní jednotky, které mají povinnost dodržovat kapitálovou přiměřenost
- Po ukončení obchodu je podrozvahová evidence zrušena

DERIVÁTY

- Na rozvahových účtech se deriváty účtují v reálných hodnotách vyjádřených v Kč
- Změny reálných hodnot derivátů se účtují souvztažným zápisem na účtech nákladů a výnosů (61 - Náklady na derivátové operace, 71 - Výnosy z derivátových operací)
- Změny reálných hodnot všech derivátů sjednaných za účelem zajištění se účtují na příslušné účty v účtové skupině 56 - Oceňovací rozdíly z přepočtu zajišťovacích derivátů
- Zisky a ztráty z přecenění derivátů se při vypořádání zúčtují s příslušnými účty v účtové skupině 61 - Náklady na finanční činnosti nebo 71 - Výnosy z finančních činností

DERIVÁTY

- V případě opcí banka účtuje opční prémii v účtové skupině 39
- Na stejných účtech banka zachycuje změny reálných hodnot opcí, a to souvztažně s účty nákladů nebo výnosů